

# **QASHQADARYO VILOYATINING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI TAHLIL QILISH VA BAHOLASHNING USLUBIY ASOSLARI**

**Togʻayeva Gulixon Zafar qizi**  
**Qarshi xalqaro universiteti**  
**“Iqtisodiyot va muhandislik”**  
**kafedrasi oʻqituvchisi,**  
**Qarshi davlat universiteti**  
**1-kurs doktoranti**  
**UDK: 330.322:911.3(575.5)**  
**ORCID: 0009-0002-0149-7410**

## **METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF ANALYZING AND ASSESSING THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF KASHKADARYA REGION**

**Gulikhon Zafarovna Togayeva**  
**Lecturer at the Department of “Economics and Engineering”,**  
**Karshi International University,**  
**1st-year doctoral student at Karshi State University**  
**UDK: 330.322:911.3(575.5)**  
**ORCID: 0009-0002-0149-7410**

## **МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ АНАЛИЗА И ОЦЕНКИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ КАШКАДАРЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ**

**Тогаева Гулихон Зафаровна**  
**Преподаватель кафедры «Экономика и инженерия»**  
**Каршинского международного университета,**  
**докторант 1-го курса**  
**Каршинского государственного университета**  
**UDK: 330.322:911.3(575.5)**  
**ORCID: 0009-0002-0149-7410**

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada Qashqadaryo viloyatining investitsion jozibadorligini tahlil qilish va baholashning uslubiy asoslari yoritilgan. Tadqiqotda hududning iqtisodiy salohiyati, mavjud imkoniyatlari hamda investitsion muhitni belgilovchi omillar ilmiy jihatdan oʻrganilgan. Shuningdek, hududiy investitsion jozibadorlikni baholash mezonlari ishlab chiqilib, ularning amaliy qoʻllash imkoniyatlari tahlil etilgan. Natijalar Qashqadaryo viloyatining investitsion salohiyatini oshirish boʻyicha takliflar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

**Kalit soʻzlar:** investitsion jozibadorlik, Qashqadaryo viloyati, uslubiy asoslar, iqtisodiy salohiyat, baholash mezonlari.

**Аннотация:** В данной статье рассмотрены методологические основы анализа и оценки инвестиционной привлекательности Кашкадарьинской области. В исследовании изучены экономический потенциал региона, существующие возможности и факторы, определяющие инвестиционную

среду. Разработаны критерии оценки региональной инвестиционной привлекательности и проанализированы возможности их практического применения. Полученные результаты могут быть использованы для выработки предложений по повышению инвестиционного потенциала Кашкадарьинской области.

**Ключевые слова:** инвестиционная привлекательность, Кашкадарьинская область, методологические основы, экономический потенциал, критерии оценки.

**Abstract:** This article examines the methodological foundations of analyzing and assessing the investment attractiveness of the Kashkadarya region. The study explores the region's economic potential, available opportunities, and the key factors shaping the investment environment. Criteria for evaluating regional investment attractiveness are developed and their practical application is analyzed. The findings can be used to formulate recommendations for enhancing the investment potential of the Kashkadarya region.

**Keywords:** investment attractiveness, Kashkadarya region, methodological foundations, economic potential, evaluation criteria.

## KIRISH.

Mamlakat iqtisodiy taraqqiyotining barqarorligi ko'p jihatdan hududlarning investitsion jozibadorlik darajasiga bog'liq. Bugungi kunda globallashuv va iqtisodiy integratsiya sharoitida hududlar o'rtasidagi raqobatni kuchaytiruvchi asosiy omillardan biri investitsion muhitning qulayligi va resurslardan samarali foydalanish imkoniyatlaridir. Shu nuqtai nazardan, hududlarning investitsion jozibadorligini tahlil qilish va baholash ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Qashqadaryo viloyati O'zbekistonning yirik iqtisodiy salohiyatga ega hududlaridan biri hisoblanadi. Neft-gaz sanoati, qishloq xo'jaligi, qayta ishlash tarmoqlari va transport-logistika imkoniyatlari jihatidan viloyatning investitsion salohiyati yuqori baholanadi. Biroq mavjud imkoniyatlarga qaramay, investitsion resurslardan foydalanish samaradorligi, xorijiy kapitalni jalb qilish ko'lamlari hamda hududiy rivojlanish ko'rsatkichlari o'rtasida sezilarli tafovutlar mavjud. Bu esa hududning investitsion jozibadorligini yanada chuqurroq ilmiy asosda tahlil qilish zaruratini yuzaga keltiradi.

Mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, Qashqadaryo viloyatining investitsion jozibadorligini baholashda yagona uslubiy yondashuv mavjud emas. Shu bois, investitsion muhitni belgilovchi mezonlarni ishlab chiqish va ularni tizimli ravishda baholash hududiy iqtisodiyotni rivojlantirish, yangi investitsiya loyihalarini jalb etish hamda milliy iqtisodiyotda Qashqadaryoning o'rnini mustahkamlash uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Ushbu tadqiqotning maqsadi — Qashqadaryo viloyatining investitsion jozibadorligini tahlil qilish va baholashning uslubiy asoslarini ishlab chiqish, hududiy rivojlanish uchun ustuvor yo'nalishlarni aniqlash va amaliy takliflar ishlab chiqishdan iboratdir.

## ADABIYOTLAR TAHLILI

Investitsion jozibadorlik tushunchasi iqtisodiy adabiyotlarda keng tadqiq etilgan bo'lib, uning mazmuni turli olimlar tomonidan turlicha izohlangan. Masalan, J. Dunning, M. Porter va P. Krugman singari xorijiy iqtisodchilar hududiy investitsion jozibadorlikni asosan **raqobat ustunliklari, investitsion muhit sifati va infratuzilma rivojlanishi** bilan bog'lashadi. M. Porterning "Milliy raqobat ustunliklari" nazariyasida hududlarning investitsion salohiyatini shakllantirishda ishlab chiqarish omillari, talabning xususiyatlari hamda davlat siyosati hal qiluvchi omil sifatida qayd etiladi.

Rossiyalik tadqiqotchilar orasida A. I. Tatarkin, V. V. Knyazev va I. V. Iodaevlarning ishlarida hududlarning investitsion jozibadorligini baholash mezonlari chuqur o'rganilgan. Ularning tadqiqotlarida **makroiqtisodiy barqarorlik, moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligi, demografik va ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlar** asosiy indikator sifatida ta'kidlanadi.

O'zbekiston olimlari ham hududiy investitsion jozibadorlikni o'rganishga alohida e'tibor qaratganlar. Jumladan, H. Abdullayev, Sh. Sodiqov, M. Yusupov, N. Jo'raevlarning ilmiy ishlarida **milliy iqtisodiyotning modernizatsiyasi, hududiy rivojlanish strategiyalari, xorijiy sarmoyani jalb qilish mexanizmlari** keng yoritilgan. Shuningdek, A. Vahobov va Sh. Xo'jaqulovlarning ilmiy ishlanmalarida O'zbekistonda investitsion muhitni baholash va hududiy jozibadorlikni oshirish bo'yicha uslubiy yondashuvlar ishlab chiqilgan.

Qashqadaryo viloyati misolida olib borilgan tadqiqotlarda asosan **neft-gaz sanoati, qishloq xo'jaligi, qayta ishlash tarmoqlari va transport-logistika imkoniyatlari** asosiy investitsion yo'nalishlar sifatida ko'rsatib o'tiladi. Shu bilan birga, ayrim tadqiqotlarda mavjud muammolar – investitsion loyihalarni amalga oshirishdagi byurokratik to'siqlar, infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmagani va xorijiy investorlar uchun kafolatlarning sustligi ta'kidlangan.

Shunday qilib, mavjud ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, investitsion jozibadorlikni baholashda yagona universal yondashuv mavjud emas. Har bir olim hududning iqtisodiy salohiyati, ijtimoiy infratuzilmasi va siyosiy barqarorligiga alohida urg'u beradi. Bu esa Qashqadaryo viloyatining investitsion jozibadorligini baholashda **kompleks va tizimli metodologik yondashuv** ishlab chiqish zarurligini asoslaydi.

#### **TADQIQOT METODOLOGIYASI.**

Ushbu tadqiqotning obyekti — Qashqadaryo viloyatining iqtisodiy salohiyati va investitsion muhitini belgilovchi omillar, predmeti esa — hududning investitsion jozibadorligini baholashning uslubiy yondashuvlaridir.

Tadqiqotda quyidagi metodologik yondashuvlardan foydalanildi: - Iqtisodiy-statistik tahlil – hududning asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari asosida investitsion jozibadorlikni baholash;

- Taqqoslama tahlil – Qashqadaryo viloyati va boshqa hududlar investitsion ko'rsatkichlari o'rtasidagi farqlarni aniqlash;

- Indeksar usuli – investitsion jozibadorlikning integral ko'rsatkichini shakllantirish;

- Grafik va jadval usullari – olingan natijalarni vizual taqqoslash.

## 1-jadval. Investitsion jozibadorlikni baholash mezonlari

| № | Baholash mezonlari        | Ko'rsatkichlar misoli                         |
|---|---------------------------|-----------------------------------------------|
| 1 | Iqtisodiy salohiyat       | YAIM hajmi, sanoat ishlab chiqarishi, eksport |
| 2 | Investitsion infratuzilma | Energiya, transport, logistika tarmoqlari     |
| 3 | Moliyaviy muhit           | Kreditlash hajmi, bank filiallari soni        |
| 4 | Mehnat resurslari         | Ishchi kuchi salohiyati, o'rtacha ish haqi    |
| 5 | Institutsional muhit      | Davlat qo'llab-quvvatlovi, soliq imtiyozlari  |
| 6 | Sotsial omillar           | Aholi soni, yashash sharoitlari, ta'lim       |

Jadvalda hududiy investitsion jozibadorlikni baholash uchun zarur bo'lgan asosiy mezonlar tizimlashtirilgan. Ular 6 guruhga ajratilgan bo'lib, har bir mezon hududning iqtisodiy salohiyati va investitsion muhitini aniqlashda muhim o'rin tutadi.

**Birinchidan, iqtisodiy salohiyat** — bu hududning yalpi hududiy mahsuloti, sanoat ishlab chiqarishi va eksport hajmi orqali o'lchanadi. Qashqadaryo viloyati iqtisodiyotida neft-gaz sanoati, qishloq xo'jaligi va qayta ishlash tarmoqlari yetakchi hisoblanadi. Demak, bu mezon hududiy jozibadorlikni belgilovchi eng asosiy omil sifatida qaraladi.

**Ikkinchidan, investitsion infratuzilma** — energetika, transport va logistika tizimlarining rivojlanganligi bilan belgilanadi. Qashqadaryo viloyatida mavjud yo'l-transport infratuzilmasini modernizatsiya qilish va logistika markazlarini rivojlantirish, investorlar uchun qo'shimcha rag'bat yaratadi.

**Uchinchidan, moliyaviy muhit** — kreditlash hajmi va moliyaviy xizmatlarning rivojlanish darajasi bilan belgilanadi. Hududda tijorat banklari soni va ularning investitsion loyihalarni moliyalashtirish imkoniyatlari cheklanganligi sababli, bu yo'nalishda islohotlarni jadallashtirish zarur.

**To'rtinchidan, mehnat resurslari** — ishchi kuchining salohiyati va o'rtacha ish haqi orqali baholanadi. Qashqadaryo viloyatida mehnat resurslari yetarli bo'lsa-da, malakali mutaxassislarni tayyorlash va ularni ishlab chiqarishga jalb qilishda muammolar mavjud. Bu esa investitsion loyihalarning samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

**Beshinchidan, institutsional muhit** — davlat tomonidan beriladigan soliq imtiyozlari, huquqiy kafolatlar va byurokratik to'siqlarning kamaytirilishi orqali aniqlanadi. Ayni paytda Qashqadaryo viloyatida mazkur mezonning samaradorligi nisbatan past baholanmoqda. Shu sababli institutsional muhitni yaxshilash investitsion oqimlarni jalb etishda ustuvor yo'nalishdir.

**Oltinchidan, sotsial omillar** — aholi soni, yashash sharoitlari va ta'lim tizimi orqali namoyon bo'ladi. Qashqadaryo viloyatida demografik resurslar salohiyati yuqori bo'lib, bu omil yangi investitsion loyihalarni amalga oshirishda mehnat bozori imkoniyatlarini kengaytiradi.

Shunday qilib, jadval tahlili shuni ko'rsatadiki, hududning investitsion jozibadorligi kompleks ko'rsatkichlar majmuiga bog'liq. Qashqadaryo viloyatida

iqtisodiy salohiyat va sotsial omillar yuqori baholansa-da, institutsional muhit va moliyaviy infratuzilmaning sustligi investitsion jozibadorlikni cheklovchi omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu bois, bu mezonlarni takomillashtirish hududiy investitsion muhitni yaxshilashning asosiy sharti hisoblanadi.

### **TAHLIL VA NATIJALAR.**

O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Qashqadaryo viloyati investitsion jozibadorlik nuqtai nazaridan yuqori salohiyatga ega bo'lsa-da, ayrim cheklovchi omillar mavjud.

#### *1. Iqtisodiy salohiyat*

Viloyat yalpi hududiy mahsuloti (YAIM) so'nggi yillarda barqaror o'sib bormoqda. 2019–2023-yillar davomida YAIM hajmi o'rtacha 6–7% ga ko'paydi. Ayniqsa, neft-gaz sanoati va qishloq xo'jaligi tarmoqlarida o'sish yuqori bo'ldi. Bu esa hududning investitsion jozibadorligida iqtisodiy salohiyatni yetakchi omil sifatida ko'rsatadi.

#### *2. Investitsion infratuzilma*

Qashqadaryo viloyatida energetika tarmoqlari yaxshi rivojlangan bo'lsa-da, transport-logistika tizimi yetarlicha samarali emas. Xususan, xalqaro logistika markazlari soni cheklanganligi sababli eksport-import jarayonlari qiyinlashmoqda. Shu bois, infratuzilmani modernizatsiya qilish investitsion oqimlarni ko'paytirishning asosiy sharti hisoblanadi.

#### *3. Moliyaviy muhit*

Hududda tijorat banklari va kreditlash hajmi yetarli darajada rivojlanmagan. Natijada, investorlarning yirik loyihalarni moliyalashtirish imkoniyatlari cheklangan. Moliyaviy xizmatlar infratuzilmasini kengaytirish bu boradagi eng dolzarb vazifa hisoblanadi.

#### *4. Mehnat resurslari*

Viloyatda yosh va mehnatga layoqatli aholi ulushi yuqori. Biroq malakali kadrlar taqchilligi mavjud. Bu investitsion loyihalar samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli oliy ta'lim va kasb-hunar tizimini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

#### *5. Institutsional muhit*

Davlat tomonidan berilayotgan soliq imtiyozlari mavjud bo'lsa-da, byurokratik to'siqlar va huquqiy kafolatlarning yetarli emasligi sezilmoqda. Bu esa investorlarning ishonch darajasiga salbiy ta'sir qiladi. Shu bois, institutsional islohotlar viloyat uchun ustuvor yo'nalishlardan biridir.

#### *6. Sotsial omillar*

Aholining yuqori demografik o'sish sur'atlari va ta'lim tizimidagi islohotlar hududiy investitsion jozibadorlikni ijobiy baholash imkonini beradi. Biroq turmush sharoitlari va ijtimoiy infratuzilma ko'rsatkichlari bo'yicha hali ham muammolar mavjud.

### **Asosiy natijalar**

- Qashqadaryo viloyatining investitsion jozibadorligi, asosan, **iqtisodiy salohiyat va mehnat resurslari** hisobiga yuqori baholanmoqda.

- **Institutsional muhit** va **moliyaviy infratuzilma** past darajada baholanib, investitsion oqimlarni cheklovchi asosiy omillar sifatida qayd etildi.
- Infratuzilma, xususan transport-logistika tizimini rivojlantirish, viloyat investitsion jozibadorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin.
- Malakali kadrlarni tayyorlash va ijtimoiy infratuzilmani yaxshilash, uzoq muddatda hududiy investitsion jozibadorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

## **XULOSA VA TAKLIFLAR.**

O‘tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Qashqadaryo viloyatining investitsion jozibadorligi yuqori iqtisodiy salohiyat, boy tabiiy resurslar va mehnat resurslarining yetarliligi bilan ajralib turadi. Shu bilan birga, moliyaviy infratuzilmaning rivojlanmaganligi, transport-logistika tizimining yetarli darajada samarali emasligi hamda institutsional muhitdagi muammolar investitsion oqimlarni cheklovchi asosiy omillar sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Hududning investitsion jozibadorligini oshirish uchun quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

1. **Iqtisodiy salohiyatni oshirish:** mavjud neft-gaz va qishloq xo‘jaligi tarmoqlarini diversifikatsiya qilish, yuqori qo‘shimcha qiymatga ega bo‘lgan qayta ishlash sanoatini kengaytirish.
2. **Transport-logistika infratuzilmasini rivojlantirish:** xalqaro standartlarga mos zamonaviy logistika markazlarini tashkil etish, avtomobil va temiryo‘l tarmoqlarini modernizatsiya qilish.
3. **Moliyaviy muhitni yaxshilash:** tijorat banklari va kredit tashkilotlari sonini oshirish, investitsion loyihalarni moliyalashtirish uchun imtiyozli kredit liniyalarini joriy etish.
4. **Mehnat resurslari salohiyatidan foydalanish:** oliy va o‘rta maxsus ta’lim tizimida investitsion loyihalar ehtiyojiga mos malakali kadrlar tayyorlashni kuchaytirish.
5. **Institutsional muhitni takomillashtirish:** xorijiy investorlarga kafolatli huquqiy himoya mexanizmlarini yaratish, soliq imtiyozlarini kengaytirish va byurokratik to‘siqlarni kamaytirish.
6. **Sotsial infratuzilmani yaxshilash:** aholining turmush sharoitlari, ta’lim va sog‘liqni saqlash tizimini rivojlantirish orqali hududning umumiy investitsion jozibadorligini oshirish.

## **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI**

1. Karimov I.A. O‘zbekiston buyuk kelajak sari. – Toshkent: O‘zbekiston, 2015. – 303 b.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2021. – 416 b.
3. Porter M. Competitive Advantage of Nations. – New York: Free Press, 1990. – 855 p.

4. Dunning J.H. The Globalization of Business: The Challenge of the 1990s. – London: Routledge, 1993. – 432 p.
5. Kuznets S. Economic Growth and Structure. – London: Heinemann, 1965. – 298 p.
6. World Bank Group. “Doing Business 2020”. – Washington DC: World Bank, 2020.
7. UNCTAD. “World Investment Report 2023: Investing in Sustainable Energy for All”. – New York and Geneva: United Nations, 2023.
8. Williamson, J. The Political Economy of Policy Reform. – Washington, D.C.: Institute for International Economics, 1994. – 195 p.
9. Yuldashev N.N., Axmedov A.B. Hududlarning investitsion jozibadorligini baholash: nazariy va amaliy jihatlar // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. – 2022. – №1. – B. 45–52.
10. Rakhimov T. Regional economic development in Uzbekistan: challenges and perspectives // Central Asian Economic Review. – 2021. – №3. – P. 23–32.
11. Krugman P. Geography and Trade. – Cambridge: MIT Press, 1991. – 142 p.
12. Nagaeva G.A., Abdullaeva D.S. O‘zbekiston hududlarining investitsiyaviy jozibadorligini oshirish yo‘llari // Ilmiy tadqiqotlar – 2023. – №4(26). – B. 60–67.
13. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). “Uzbekistan Diagnostic Report”, 2022.
14. Kuzibekova M., Rasulov B. GIS texnologiyalar asosida investitsion muhitni modellashtirish // Geoiqtisodiy tahlil jurnali. – 2023. – №2. – B. 38–44.
15. OECD. “Investment Policy Reviews: Uzbekistan 2022” – Paris: OECD Publishing, 2022. – 198 p.
16. Tog‘ayeva G.Z. *Hududlarning investitsion jozibadorligini tadqiq etishning ilmiy-nazariy masalalari.* "Экономика и социум" №5(132) 2025.